

ШЫҢ

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндэслетинген
1961 ч.
И Ю Л ь
18
ВТОРНИК
№ 168 (4958).
Өртөө 2 көп.

Кур черлерни аңдарып турар

«Чыраа-Бажа» совхозтун Хорум-Даг салбырынын механизаторлары күш-ажылчы бедик көдүрүшкүнүг ажыдап турар. Олар ам тарааларнын чайгы ажаалгазын чорудуп, кур черлерни аңдарып турар.
Амгы үеде кур чер аңдарышкынында тракторнун 5 агрегаттары доктаатылган график ёзуулар ажыдап турар. Ук ажыл эгелээден бээр 800 ажыг гектар кур черлер аңдарып турар.
Тракторист Ондар Дегенин удуртуп турары агрегат бедик бөдүрүкчүлүг ажыдап, эки көргүзүлгери чедип аңдарып турар.

О. Деге болгаш оон ээлчер солукчузу Д. Базыр ээлчерде 5,2 гектар черни аңдарып тургаш, 10 гектар чедир аңдарып турар.

Трактористер М. Моглу-оол болгаш М. Деге олар ээлчер бөрүзүнде чеди-сес гектар кур черни аңдарып турарлар.

— Чаа аңдарып турган кур черни гектар бөрүзү партианын XXII съездинге бистин белээс болуп—деп механизаторлар чугаалап турар.

СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозунда болгаш РСФСР-нің Министрлер Чөвүлелинде

Кукурузаның эрте бижар хайнактарынын болгаш сорттарынын үреинерин бөдүрерин азыр көвүдериинин, олар-биле сонгу талазы ра- йоннары хандыраарынын чугула ужу-дүзүлүмнү өөренип көргөш, «1961 чылда колхозтарга болгаш совхозтарга кукурузаның бижар тараанын бедик дүжүттерин азыр дөш механизастаттынган звенеларын Бүгү-эвилел социалистик чарыкынн организастаар дугайында» СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозунун болгаш РСФСР-нің Министрлер Чөвүлелиниң доктаалына (60 чылдын апрель 26-да унген «Совет Россия») немелде кирери-биле кукурузаны хары угда бижар тараа болгаш «буковинский—1», «буковинский—2», «буковинский—3», «беленчукский» деп эрте бижар хайнактарын болгаш «воронезская—76», «воронезская—80», «днепротровский грушевая» болгаш «янецкий глария» деп эрте бижар сорттарын, а ол ышкаш «черновицкая—21» болгаш «ВНР—44» деп сорттарынн боттары доозуналар шугуларын (азы үстүнде айтылган эрте бижар хайнактарын үреинге, а ол ышкаш боттары доозуналар шугуларын) үреинер кылдыр өстүрүп турар механизастаттынган звенеларга СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозу болгаш РСФСР-нің Министрлер Чөвүлели моон азданда негелделерин доктааткан:

Зоналар	Бирги шаннал		Ийги шаннал	
	Эрте бижар хайнактар-ның бирги салгалында болгаш боттары доозуналар шугуларынн үреинеринн дүжүкү (бир гектардан центнер-биле)	Эрте бижар сорттарынн үреинеринн дүжүкү (бир гектардан центнер-биле)	Эрте бижар хайнактар-ның бирги салгалында болгаш боттары доозуналар шугуларынн үреинеринн дүжүкү (бир гектардан центнер-биле)	Эрте бижар сорттарынн үреинеринн дүжүкү (бир гектардан центнер-биле)
Сонгу Кавказ (Дагестан АССР-ин аңгыда)	30	45	25	40
Вара хөрүзүгүг Төп област бол-гаш Дагестан АССР Артан районнар	25	40	20	35
	22	35	20	30

Бөдүн хайнактарынн үреинерин өстүрүп турар Сонгу Кавказынн механизастаттынган звенеларына бирги шаннал алырда ол хайнактарынн бирги салгалынын үреинеринн дүжүкү бир гектардан 25 центнерден эвөөш эвес болгаш ийги шаннал алырда бир гектардан 20 центнерден эвөөш эвес болуп ужурут.

Колхозтарга болгаш совхозтарга кукурузаның бижар тараанын бедик дүжүттерин азыр дөш механизастаттынган звенеларынн Бүгү-эвилел социалистик чарыкынн түнөөлөрүнн үндүрүдө шыга тартыптыган кукурузаның бижар тараанын эң бедик дүжүттерин алырда дөш механизастаттынган звенеларынн чарыкынн тилекчилерин СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозунун болгаш РСФСР-нің Министрлер Чөвүлелиниң доктаалына 3 чүтүдүдө айтканында эвөөш эвөөш, ыңдыр болзда ол шөдөрдөн кукурузаның бижар тараанынн инити дүдүдүн айткан доктаалда көрдүнгөндөн эвөөш эвөөш ажап алган звенеларынн РСФСР-нің Министрлер Чөвүлелине кирип кээрин СЭКП обкомнарына, крайкомнарына, автономн республикаларынн Министрлер Чөвүледи- ринге, крайкукукомнарга болгаш облкүкукомнарга чышээрэн.

Доктор Кваме Нкрума Совет Эвилелинде

БРАТСК. (СЭТА). Гана Республиканың президенти болгаш башта- ны доктор Кваме Нкрума болгаш ону үдөп чорутуп кижилер Иркутскиден Братскиге июль 15-те чед берген. Байырладыг утуп алышкынынн соонда хүндүтүг аалчы болгаш ону үдөп чорутуп кижилер делегейде эң улуг Братск ГЭС-тин туудууга чо- рааннар. Найрвалчы анык африка куруениң төлөөчилеринге ГЭС- тин туудугулары чүрөктин ханы бай- ырын чедирип турганнар. ТАШКЕНТ. (СЭТА). Гана Респуб-

Ю. ГАГАРИН ТӨРЭЭН ЧУРТУНЧЕ ЧАНЫПКАН

ЛОНДОН. (СЭТА). Наш хонуктар- ның дүрүзүндө Англияга аалчы бо- луп чоруп турган умудуңуч-космо- навт Юрий Гагарин июль 15-те Тө- рээн чуртунче чаныпкан.

Совет элчин черинден аэродромга чедир бөгү орукту дургаар мун-мун лондончулар ону байырлал-биле үдээннер.

Лондон аэропортунга кылган ме- дегелинге Ю. А. Гагарин англи улустун чылыг хүлээп алышкыны- ның дугайында эң азыр сактыш- ны.нарны чуртунга апаарын чуга- лаан.

КУДР-нин партия-чазак төлөөлери Төрээн чуртунда чана берген

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Кореянин Күш-ажылчы партиязынн Топ Ко- митетинн даргазы болгаш КУДР- нын Министрлер Кабинетинн дарга- зы эш Ким Ир Сенге баштаган КУДР-нин партия-чазак төлөөлери Совет Эвилелинге болгаш Кыдат Улус Республикага чораш, «ИЛ-18» деп самолет-биле июль 15-те Пхеньянда чанып чед берген.

Төлөөлөр келири-биле доран-на хоорайнын төп шөүнге 300 муң ки- жи киржикчил митинг болган, оң киржикчилер боттарынын төлөөле- рини чыгы болгаш чүрөктин ханы бай- ырын чедирип турганнар.

ССРЭ-ге болгаш КУР-га КУДР-нин партия-чазак төлөөлериинн кылган алы-чорунун түнөөлөринн дугайын төлөөлериин баштынн эш Ким Ир Сен митингине чугаалаан.

Ким Ир Сен Совет Эвилелинге болгаш Кыдат Улус Республикага төлөөлөргө көргүскөн чымыг хүлээп алышкынын дөш өөрүп четиришкы- ниин илгерилеге, совет болгаш кы- дат улустарынн акым-дуума байырын көрөй улуска дамчыдыл берген.

Совет болгаш кыдат улустарынн чедишкениринн дугайын чугаа- лаан, Ким Ир Сенниң демдегезинн болза, Совет Эвилели-биле болгаш Кыдат Улус Республика-биле керээ- лери чарган чорук аян-чорукту эң чугула түнөөлү болуп, Ол керээлр болза, империализмге уаур, соци- аллизм болгаш коммунизмдин тур- гур дөш демисеге бот-бодууга ду- залажырына туулугна чедир ший- рилгени илгерилеге документ бо- лур. Ук керээлр Кореяда, Иракы Чоон чүкте болгаш бүгү делегейде тайсыкны камгалаарыч уланган камгалал шынарлыг болуп турар.

Чугаанынн түнөөлинде Ким Ир Сенниң демдегезинн болза, марксис- тендик партиялыг, политиктиг бо- лолочу баазалыг бис, улуг болгаш илгерилеге эвилелдер-кожалары- ны—Совет Эвилели болгаш Кыдат Улус Республика, социалист ла- гер болгаш тайбынга ынакшылдыг улустар бистин-биле кады. Төрээн чуртувустун тайбын каттыжары- мыавыла чедип алы бис. Бистин пар- тиясы болгаш улзувусту пролетарынн интернационализминн болгаш маркс- изм-ленинизмдин тутуг бедик чөп- пушаан, социалист лагеринн үтөн баганазын илгерилеге камгалаар.

СЭКП XXII съездинге УТКУШТУР

МАЛ ЧЕМИН ХӨЙНҮ, ӨЙҮНДЕ БЕЛЕТКЭЭР Улуг-хемчилерде

Улуг-Хем районунн колхозтары болгаш совхозтары мал чеминиң белеткелинче массалык-биле эгелеп кирген.

«Найрал» совхозтун Урбун сал- бырында эш Мурузка удурткан си- ген кезер бригадада 20 кизи хол каддырлары-биле сиген кестариш турар. Сиген кезерлеринден Сат Көмбү-оол, Шарани Балчыг олар хүнде 0,40 га сиген кезер нормазын 110—125 хуу чедир күүседип ту- рар.

Сиген кезер ийи-ийи машина кош- кан «ДТ-14», «ДТ-24» деп ийи тракторну кезилдеже кирген. демир айынарларгы база хол дурбаштар- лыг 30 кизи июль 16-дан агаарыш сигеннн бөдүрүп, сарааттап кырип- керген.

«Х Улуг хурал» колхоз Оттук- Даш, Улуг-Алаак, Бара-Булу, Кы- зыл-Чыраа болгаш еске-даа черлер- де сиген кезилдеин массалык-биле чорудуп турар. Сиген кезилдеинде ам 112 кижилг, азы-биле болгаш трактор-биле сиген кезер машина-

ларлыг, тракторларлыг үш бригада ажыдап турар.

Оттук-Дашта бригада 46 га шөл- лүң сигеннн кестирген. Ам дээрде 3 сараат тургустунган. Сиген кезер үш машина кошкан «Беларусь» тракторнун тракторизин эш Мак- лавок хүн нормазын 100 хуу күү- седип, муракчы ажыдап турар. Бригадаларда лозун, плакаттар, көр- гүзүтү сымбарларын астынган. Аги- таторлар Багыг-оол, Хипэвичин олар сигенчилер ортузунга агитация ажылын эки чорудуп турар. Ол ыш- каш сигенчилерге бир уада кино көргүскөн.

«УТКА 25 чылы» совхозтун Иш- тий-Хам салбырында хол каддыр- лардыг 12 кизи 76 га черинн си- геннн кестирген, оң 15 гаын багын. Сигенчилерден Төлөөш Кызыл-оол, Куулар Мадыр-оол, Шарани Шир- оол олар сиген кезеринн хүн нор- мазын 130—150 хуу чедир күүсе- дип турар.

Д. АРАНЧАА.

„СИБИРЬНИҢ ТӨӨГҮЗҮ“

Сибирьниң хөй чүс чымдарлыг төөгүзү болушкуннар-биле, бот- овозагай культуразы-биле, бүгү делегейде ат-сурагалыг кижилери- биле байлак. Ол крайның амдыралында аңгы-аңгы үелеринн дугай- ын бижирин эртен үеин чыл бижикчилери болгаш бистин үеинн кижилери-даа чалгыс уада эвес ораддылп келген. ыңчал- за-да Сибирьнин бүрүн, системажыттынган, эртем талазы-биле би- життинген төөгүзү ама чедир-ле тургустунаман.

«Сибирьнин төөгүзү» деп коллективтиг ажылды тургузар дугай- ында сибирь салбырынын болгаш төөгү артеминеринн салбырынн саналын ССРЭ-нин Эртемвер академиязынн Президенту хүлээп ал- ган.

Эртемденер-төөгүчүлөр ол номну каячар ажыдап кылып тур- рарынн дугайын чугаалаары номнун харысалгалыг редакторлар- ынн бирөөнн төөгү артеминеринн доктору В. И. Шунковтан СЭТА-нын корреспондентизи дилээн.

— «Сибирьнин төөгүзү» улуг коллективтиг ажыл бодур — деп, В. И. Шунков чугаалаан. — Бистер ол номну бижиринге чүгле төөгүчүлери эвес, харын-даа Сибирьни эки билдр еске-даа тускай эртемнеринн кижилерин кириштирер бодар турар бис.

Ниятизи-биле беш номнарын парлап үндүрерин төлөөлөөн. Си- бирьге кижини эң баштай чурттап эгелээнинден бөст бистин хү- нериниске чедир Сибирь крайнынн төөгүзү ол номнарга көргүстү- ген турар.

Ол төөгүнү парлап үндүреринге сонуграл улуг. Сибирьжилер хол-биле бижээн бижимелдерин, ховар документаларын берип ту- рарлар.

Сибирь крайнынн төөгүзүнүн эртем талазы-биле баштайгы би- жижинки ам эгелей берген.

Кукурузачыларнын чарыгы

«Межегей» совхозта кукуруза эки өзүп үнүп турар. Сөөлүг үеде эртен чаашкынар болгаш оон сонгаар болган чылыг хүннер үнүштеринн өзүдөзүнне таарычалыг чорукту берип турар. Ам механизаторлар ку- куруза плантацияларын ажыдап кылып турар. Бара-Булууну куку- рузачымы Павел Николаев 250 гек- тар кукурузаны илиштир дооскан. Бешки бригадынн кукурузачымы Петр Никола кукуруза тарылгаларын доора дургаар илиштиреринче эгелеп кирген. Хүнде 12 гектары илир- тээр нормазын ол 25—28 гектар чедирип турар.

Петр Никола беш чыл дүгүзүндө механизатор болуп ажыдап турар. Оң дүт чылын кукуруза өстүре- ринге бараан болдуруп турар. Эр- тен чылын ол 110 гектар шөдүкү бир гектардан 460 центнер но- гаан массаны алган. Эки түнөөлөр- ни чедип алганы дөш кукурузачы хүндүлөп бижик болгаш аттыг ша- биле шаңнаткан.

Эш Никола бо чылын Бара-Булу- ну кукурузачымы эш Николаевти чарыкка кыйгырган болгаш эртен чыдаан эвөөш эвес дүжүтү алырын хүлээген.

Баштайгы он хонукта

КОЧЕТОВО. Тады районунн Сталин аттыг колхозта эштер Кара- оол болгаш Ойдунаанын сигенни бригадаларында тракторнун бир, азынн 10 сиген кезер машиналары болгаш нийтизи-биле 70 кизи ажы- дап турар.

Сигенчилер баштайгы он хонукта 324 га черинн сигенни кестирип, 792 центнер сигенни бөдүп, сараат- таан. Сигенчилеринн туралгаларында агитхуудустар үргүчү үнүп, хүн- бүрүвүн түнөөлүн үндүрүп турар.

Мал чеминиң белеткелинде ажыдап турар эш Ангаанын бри- гадада 165 центнер сигенни бөдүрүп, сарааттаан, а тоску классчы Данзай Зайцевке удурткан 17 кижилг өр- реинчилер бригадамы 95 центнер сигенни сарааттаан.

Партия организациязынн агита- тору эш Далаиди сигенчилерге 12 катап солун номчулгазы эртеринен, ыңчаарга эш Очур-оол 4 агитху- дуларын үндүргөн. Колхозтун уран чүүдү бөлүмүнүн киржикчилери си- генчилерге концерт көргүзгөри-биле чорутуп деп турар. Колхоз баштаар чер койжудардан 2, ол ышкаш инек фермазынн ажылдагчыларында 1 сигенчи бригадаларын тургузуп, си- ген кезилдеинче кирген.

Свёкланың богун аштаан

Улуг-Хем районунн «Чодураа» колхозунда ажал-агыл артеди бо чылын 10 га свёкланын ашты. Ол свёкланын тарылгалыг сөөлүг үеде бөк үнүштер- биле аажок боткалган турган.

Свёкла тарылгалында бөк-үнүш- терин чүгле свёкла өстүрер звене артылган күш четтикчилик барымда- лааш, колхоз баштаар чери эртен суббота, воскресенье хүннеринде

шеф ажылын организастаан. Ажал колхозтун ногаа, туудуг, хову ажы- лынын бригадаларынн кешжигуенинн колхозчулар, иневожылдар, көдө интеллигенция, колхоз баштаар че- ринн аппараты шунту киришкен. Баштайгы хүнде 170 кизи, ийги хүнде 190 ажыг кизи организастыг ажылдааш, 10 гектар свёкланың бөк-үнүштерин хол-биле чүлүп аш- таан.

Чаа дүжүттүн таразы кирип эгелээн

ЛЕНИНГРАД. (СЭТА). Европада өң улуг С. М. Киров аттыг даглан дээрбедер комбинаттын тараа хү- лээп алыр черинге Краснодар край- нын шадеринге өстүргөн чаа дү- жүттүн баштайгы 100 таразы тара- зы кирген. Ол тарааны дээрбедер эгелей берген.

Удатпайн кур чер крайындан бол- гаш Сибирьден тараа база кирип эгелээр.

Краснодар болгаш Ставрополь крайлардан тараанын эөлчеглиг

Делегейниң кинофестивалы-биле холбаштыр Кремльге болган хүлээп алышкын

МОСКВА. (СЭТА). Июль 15-те ССРЭ-нин Культура министрствоу болгаш ССРЭ-нин Кинематография ажылдакчыларынн эвилелининн ор- комитеди Москва делегейниң ийги кинофестивалы-биле холбаштыр хүлээп алышкынынн Кремльге тур- гускан.

ДЕЛЕГЕЙГЕ ЭН ЭКИ ПРОДУКЦИЯ ДЭЭШ КИЕВЧИЛЕР ДЕМИСЕЖИП ТУРАР

КИЕВ. (СЭТА). Делегейде эң эки совет фабрика марказы дөш демиседди эгелээн Москваның ажылыч чоннарынн магалыг эгелешкининн эдерикчилеринн саны Киевтиң болгаш областынн заводтарында база фабрикаларында хүн келген тууду көвүдөп турар. «Укробель» деп заводка депшингелги технологиянын болгаш чаа техниканы ажыглаан чорук коллективне мындыг чаа хүлээлгени алырнын артазын берген: эителге кабелинн магалдылгы ажыл- лаа хуусаанын 7 чылдан 10 чыл чедир, а дуңзалаашкын кабели- нинн—барык-ла үш катап бедидер.

Бот-тывынгыр уран чүүл көрүлдөзи доозулган

Профивилдеринн бот-тывынгыр уран чүүдүнүн область көрүлдөзи бо чылдын июль 14-тен 16-га чедир Кызылдын Гастелло аттыг культу- раның болгаш дыштанылганынн паркы- ында ногаан театрга үргүчүлөп келген. Өткүт үнөр кутулган, таң- чыларынн хөйөр-көрүштүг таң- чылары көргүстүнгөн, каргыраа, хөмөй, сыгыт долган, уран номчу- га чанылган бө көрүлдөге хөй-хөй бот-тывынгыр коллективтер, уран чүүдө салым-чалангылар—колхоз- чулар, ажылчынар, башкылар, амчи- лер, албан-заакчылар, көдө ажыл- алынын тускай артемингери кал- баа-биле киришкенер.

«Коммунист партияга алдар» деп композитор Филипенкоунн ырын районунн каттыжкан ниятинин ырымы-биле эгелээн. Кизи төрөгө- тенниң чырыктылганчак келир үези— коммунизмди чогаалдыкчы, тургузу- чу күш-ажылы-биле тулап, тургузуп турар улуг совет улустун удурт- кузу болгаш мерген угаанын баш- тыччызы — Коммунист партияга алдар, йөрөөд туткан күштүг ол ы- ны таңдычылар көдүрүшкүнүнүг болгаш сеткил-сагышка дөштиг кылдыр ырлашканнар. Ол ырынн соон дарык олар тыва композитор Р. Кенденбилянн «Тайбын дөш» деп Коммунист партияга Совет ча- закка, улуг совет улуска турсаат- кан ырын күүсеткенер. Бо ырын чөн база-ла улуг сонуграл-биле дыңдаан. Ол ышкаш түнөөл концерт- ке Таңдынн бот-тывынгыр коллек- тивтериндэн гитараларын болгаш баянынн үдөлгөзи-биле А. Шашков- тун, В. Гудиновтун мексикан таң- чыны бидилгиг, уран тывынгыр күүсеткенни, Оюн Марканын «Шоо- дугулуг одурутларын», «Тыва ко- балы» туудуга угбашкылар Коло- совскаяларынн ырлашканын көрү- чүлөр база дыка сонуграаннар.

йонун бот-тывынгыр артистеринн бирөөнн К. Урангайынн бызаанчыга үдөлгөзи-биле ийи солдун хары угла сымгыртанын көрүчүлөр магадан дыңдааннар. Ол черле солун көрү- гүт: тыва улустун хөгүм херек- селдеринн үдөлгөзи-биле каргыраа- нын, хөмөйнин, сыгыттын ансам- блинн тургузуп ап болурунче баштай- гы оралдыкшыканы-дыр. Ол эгелешкининн моон сонгаар непереди- ри чугула.

Сенага Улуг-Хем районунн «Улуг-Хал» совхозу чурттуг бичи Наташа Танзын акробаттыг көргүзүп кылдып турган. «Чүс чок-ла-дырам, ёзулуг дика-тир» деп, көрүчүлөр Наташанын акробаттыг көргүзүүнн ыңчаар бедик үнөөлөөнөр.

Өвүрүнч «Коммунизмче орук» колхозунда эш М. Доржуун «Чечен- телген Өвүр» деп литература-музы- калыг монтажы шынарлыг тургус- тунган. Барыын-Хемчик районунн Шекпөр чурттуг чеден беш харлыг Куулар Чанза-оол иренинн каргы- раазы, сыгыды солун болган.

Бот-тывынгыр уран чүүдүнүн область көрүлдөзинн түнөөлинде бирги черин алган Тады районну 200 рубльдин бааны-биле, ийги черин үлешкен Барыын-Хемчик, Каа-Хем районнар радиоприминтер-биле, үшкү черин алгылаан Улуг-Хем, Тес-Хем, Току районнар билдиар- тар-биле шаңнатканнар. Ол ышкаш дээр көрүзүлгелерин белетке кү- сөткен эң дээр коллективтер бол- гаш тус-тус кижилер, база шаңнат- каннар.

Профивилдеринн бот-тывынгыр уран чүүдүнүн область көрүлдөзи болза, СЭКП-нин XXII съездинге алдар болдурган бедик болур. Көрү- дүткө-шынары илереткен. Ол ыш- каш Бин-Хем районунн төлөөлөкчизи Т. Молчанованын «Космиктиг оду- ртурлар» деп баштактанышкын у- ткалыг ырын, ол-ла районунн кат- тыжкан ыр коллективинн көргү- нү оон сорук кире бергенин көр- гүскөн. Бо уран чечен чугаа эки

утка-шынары илереткен. Ол ыш- каш Бин-Хем районунн төлөөлөкчизи Т. Молчанованын «Космиктиг оду- ртурлар» деп баштактанышкын у- ткалыг ырын, ол-ла районунн кат- тыжкан ыр коллективинн көргү- нү оон сорук кире бергенин көр- гүскөн. Бо уран чечен чугаа эки

Түнөөл концертти эгелээр хүндү- лүг эргени Тады районунн бот-ты- вынгыр коллективни алган. Чүге дээрге ол район бо көрүлдөге бирги черин чаалап алган. Тады чымыл- гылыгы «Тыва кобалы» туудунн ажылчынары, Балгазын суурунн колхозчулары бугу тала-биле эки белеткелдинн, көрүлдөгө белеткөөн репертуарынн идея-политика тала- ны-биле бедик шынарлыг, уран чүүдүдүн көргүзүт хөйөрлеринн ам- дырал-биле сырый харылаалынын көргүскөннөр.

Таңдычлар түнөөл концертти

Чурунта: Барыын-Хемчик райо- нун «Большевик» колхозунн саан- чымы Хертек Секина бызаанчы ты- ва аялгаларын ойнадып олду. Фото В. Лутновуу.

САНАЛ КИИРИП ТҮР

Чинк машинаны хөвөлзлээр черни тургузары чугула

Чолаачуулар эргэлт кижилерге чинк машинаны чалаачилар чокка хөвөлзлээрнээ 1956 чыда-ла практикалап эгелсэн. Эрткен беш чылдарың ишинде чуртагачы чонну чинк машиналар-биле хандырамын ол чаа аргазы деп шилдегил болуп бадытхатынган.

Чинк машинаны мнчаар хөвөлзлөр пунктулар ам Совет Эвилелиниң хөй-хөй хоорайларында тургустунгулаан. Улуг болгаш биче наздыг, эр, хөрөөжөн кижилер машинаны кандыг-бир хуусада боттарының эргелинне ап ажылдарын таарымчалыг кылдыр санап турар.

Бистиң обдастың пасажарлар АТК-ынаг андыг пунктуу организаастары база-ла ажыктыг болуру

чугаажок. Бо талазы-биле техниктиг кидистиң болгаш диспетчер ажылдакчыларының ажылын шын организааставышан, учет документчаларын эки кызыр уаураут. Машиналар хөвөлзлөп алып кижилерге оюн корум-турумун таныштырган, чамдык техниктиг сүмелери берген турар ужураут. «ГАЗ-69», «М-72» машиналар амгы үеде чоннуң ажылдагына аң-не таарымчалыг болуп турар.

Чинк машиналарны чолаачуулар чокка кижилерниң хууда ажылдагына хөвөлзлөп турар пунктуу тургузарын бистиң обдастың чонну база-ла деткир дээрнэ чугаажок.

И. ЦЕЛИШЕВ.

Садыг училищезиниң доозукчулары

Дипломнуу садыг ажилдакчыларының саны чыл бүрүдө-ле өзүп турар. Кызылдың кооперация училищези мергежилдиг садыгчылары болгаш ларын чен кызыр кижилерни белеткеп үндүрүп турар. Учалище бо чылым 46 садыг ажилдакчылары, нарын чен кызыр 24 кижини белеткеп үндүргөн.

Чурукта: учалищени кончук эки дооскан өөреникчилер (солгай талазында оң талазынче) Тамара Оюн—Кызылга, Эрин Балчыр—Эртинге, Тамара Барыбаева—Чадаанга, Зоя Ондар—Сут-Хөлге, а Олан Нерты—Эрин районнуң шугумнага барып ажилдаптар. Фото В. Лутковтуу.

Тываның көжээлеринде эрте бурунгу бижиктер

Бистиң эранның баштайгы муң чылдың ортан уезинде Мурнуу Сибирийн дегем девискээринге Ортаа Азияга уландыр Моолдуң соңгу талазынга түрк дил чугаалыг аны-бүрү аймак-сөөк улустар чурттап чоран. Оларның ишинде тываларның, кыргыстарының, хакастарының, алтайларның болгаш өскелерниң-даа бурунгулары тургулаан.

туттуган турар ужураут, чүте дээр-ге оларны төөгү талазы-биле өөренип көөрү бурунгу тываларының, кыргыстарының база өске-даа түрк улустарының төөгүзүн, култураларын, амдырал-чуртталгаларын шинчилээрине улуг ужура-дузалыг.

чидел музейниң чымып тургузар сорулга база салдыган. Төгү болгаш эртем талазы-биле улуг ужура-дузалыг бо ажылдык чедершикинниң ботландырып чорударына Тываның калбак хөй-инициализиң идеялеп киркилдигеи ролдуу дээрнэ чугаажок. Эртемденерге улуг дузаны Тываның колхозчулары, совхозтар ажилдакчылары—механизаторлар, кадарчылар, областын бузуң, суур бүрүзүнүн улуг, биче чурттакчылары чедирин болдуруп. Ол мнчаар эртем ужура-дузалыг бо чугула ажилга школарның өөреникчилери, башкылар, студентлер, эмчилер, геологтар, агрономнар, зоотехниктер эң идеялеп келгилер киркир ужураут. Турскаал көжээлериниң тип улуредери-биле кады дымды өөрениргине дузалыг-ла бүгү дымдыгыларын, медээлерин, чугааларын демдеглеп чымып, мончээр база эржекч чугула. Турскаал көжээлериниң кайда, кандыг байдалда туруп турарын дымдык литературадан болгаш төөгүзүн Тыва эртем-шичилел институтунче (Кызыл, Кочетов кудумчузу, бажын 12 «а») болгаш башкы чурт шичилел музейинче дымдыгы кончук күзенчиг. Бо талазы-биле дымдыгч дараазында чүдөдери тодардыр: көжээниң хевир (турар көжээ, чыдар көжээ, хада бижиктер болгаш дүрү-хевирлиг чуруктар), даштын өңү, бижиктердин аңгыда анаа чоран чуудар, ук турскаал көжээниң кайда, кандыг чурдурарын, кайы районнуң девискээринде турарын, оларның чурттакчылыг чедерин кайы уунда турарын, оң чанында хемнерин, дагарын, ол мнчаар турскаал көжээлерин айтып берип шыдар кижилерниң фамилияларын, оларның чурттап турар чедерин тода айтыр керек.

Чурукта: Тывада көжээлериниң бир хевир.

Оон-биле кады амгы тыва болгаш өске-даа түрк дымдыгы көжээлериниң бурунгу бижиктери-биле демделеп турган шичилел өөренир чорук ол дымдарын бүдүн муң чылдарын дүргүзүндө хөгжүдүзүниң нити оруун тодардырынга дуза калдыр болгаш Октябрьниң социалистиг Улуг революциянын тилкениниң өмчүлүдө түрк дымдарының кайы хире хөгжүп сайыраңгайжанын, байлакшанын билип алырынга база улуг дузалыг. Көжээлерде бижиктериниң ултказын шын идеяли тодардыр тываларының төөгүзүн улам ханы өөрениргине, бистиң эранның баштайгы муң чылдарының төөгүзүндө тываларының өске улустар-биле харылаша-холбоаларын тодардырыштып эге үндүенириниң бирээси бооп болур. Ол турскаал көжээлерин бүгү талазы-биле өөренип көөрү өске айтырылганын, чимжээ, бурунгу түрк бижиктиги тывалыг үезин, ол бижикти кандыг-кандыг аймак-сөөк улустар ажиллап турганын тодардырынга база дузаалар.

Орлан-енсей бижиктиң системанын дил эртемден В. Томсений, Г.С. Гессиян Эртемлер академиязының кезигиву В. Радловтуң орада-эвес, харын база З.Льба хемден Ожум океанга чедир оран делегейниң аажок улуг дегем девискээринде догунан тургустунган нити-ле тургузу болуп турар. Социализмниң чыныгыдыр хып турар оттары бүгү депшилеткил кижиге төрөлгөтенге орутку хередендир чырыдып берип турар.

Бүгү чурттарың хөй миллион кижилери социализмге сувдугуп, чаа амдыралыча баш шын орутку дилеп турарлар. Социализмниң идеязын хандыкшымдыг куку аажок улуг апарган, харын эң реаксылыг идеятер бешин ол кушту Хүлөп көрбейн баш аржажак апарган. Улус массаларының социализмге чүткүзүге буржуазия дүвүрүп турар. Социализмниң салдарына удуз чүвү тургузарың улус массаларының оортан ханчыл хоорудурары? Бо айтырылгар буржуаз идеологияны болгаш политиктериниң угаан-бодалын төөредип турар.

Эрги, капиталистиг делегейниң реаксылыг күштери антикоммунизмни кара туугуну алаптап каттыжыл, ол тукуш шылтыны алгаш, монополистиг капитализмни эң-не агрессивни бо-дустерияни тергидешиктин камгаллап турар. Антикоммунизм болза, социализмге алгерге, коммунисттиг партияларга, ажилдын болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкнне удуз демиселге буржуаз пропагандалың кол ченсээ болуп турар.

Антикоммунизм ажилдын шимчээшкнниң эгелдизиниң үезинде-ле тывылган. «Коммунизмниң ыдыкты-биле хорланар» дээш эрги Европаның бүгү күштери каттыжкан деп «Коммунист партияны манифестация» (1848 чылы) Маркс биле Энгельс бижээнер. Ажылчын шим-

чөөкү Түдүш Чамбаа, Улуг-Хем районун Жанов аттыг колхозунуң парторгу Бавуу, ол-ла районун «Х. Улуг хураал» колхозунуң кезигивушери Донтак Демир-Хал, Ховалыг Чамзырин, С. Ачтыг, Чөөн-Хемчик районун «Чыраа-Бажы» совхозунуң парторгу Монгуш Даржаа болгаш өске-даа эштер улуг дузаны чедиргенер.

Ол мнчаар Тываның көжээлеринде эрте бурунгу бижиктериниң шичилел көөрүнү эртем ажилын ботландырып турар эртем ажилдакчылары областын партия, совет, комсомол, профсоюзлар органиязының талзындан боттук дуза чедиргенин оналал демдегелескен бис. Току районда чурттап, акылдап турар башкылар Е. Иванова, Л. Симанова, Ызылдың башкы институтунун башкыы Г. Курбатский болгаш өске-даа эштер дымка солун медээлерин биске бергенер.

Бир тээ енисей бижиктиң көжээлериниң хөй кези Тываның девискээринде туруп чүве болганда, оларны шичилээриниң эртем ажилын Тываның эртем-шичилел институту, областың чурт шичилел музейи, Кызылдың башкы институту ол талазы-биле эртем-шичилел ажилын бүгү тала-биле идеялеп чедир ужураут.

Эрте бурунгу түрк бижиктиң көжээлерин идеяли тайылбырларының, бодунуң хөгжүдүзү-биле тыва дымдык байлакшым оорын көргүзүрүн айтырылганына, амгы тыва дымдык эрте бурунгу оң бижик-биле девискээрин айтырылганы студенттериниң курстарга бижип ажилдары, башкыларың диссертациялары кычак черле хамаарыш деп.

Тываның көжээлеринде эрте бурунгу бижиктерин бүгү-таладыг, бир ай система бузура өөренип көөрү-биле кады «Тываның эрте-бурунгу үези» деп альбому белеткеп үндүрүрүн аргазын амдылаштан шичилээрнэ база негеттинип турар.

И. БАТМАНОВ.

Кыргыз ССР-ниң Эртемлер академиязының академиги, профессор.

Дээрелерин бирээзи

Ондар Чыбык—«Сут-Хал» совхозун дээр хойжуларының бирээзи. Ол 1953 чылдан бээр «Бора-Тайга» деп турган колхозтун бир кодан хөвө малдап келген болгаш хөй ажилдыг улуг дүржүлгалы хойжу апарган.

О. Чыбыктын кадымында бо чылым 257 хойнуң 236-зы төрөп. Хураган бурун бурн камгалал болган. Мнчаан оон хойларының саны база бир ол хире чыгам нежеки берген.

Баштайгы кыргыдада хөй бүрүзүндө ортума-биле 1 кг 200 грамм дүктү алган. Ол дээрде Бора-Тайга салбырны хойжуларында дүк кыргыдазының талазы-биле дээр көргүзүлгелерин бирээзи.

А. ОРЛОВ.

ТУДУЗ ЗВЕНОЗУ

Улуг-Хем районун «УТКА 25 чылы» совхозунуң Ак-Турт салбырында эш Чергей-оол удурткан 6 кизи составтыг тудуз звенозу Кара-Сугун Ак-Хал деп черге 50 тонна чугайны өртөткенер.

Ук звено 60 муң кезек туубу бүүдөр база онаалгалы. Кызыр ажилдык хемчөөли улагатканы-биле звенозун составын 16 кизи чедир көздөткөн. Туубуз хептеп, өртөдир бийлээр чок болганы-биле звено баштай белеткеп ажилын чоруткан. Ам үеде 40 ажыг муң туубузу хептөөш өртөдир турар.

М. ЛАМА.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР ЭКИ КЛУБ ХЕРЕК

«Төөл» совхозтун Бай-Талда көдө клубтуң ажылы мурунда районда чүгөөр ажилдыг кылдыр санатырып, уран чүдү бөдүмүнү киржикчилери — талантыг өөддар, кыстар районун иштинге оюн, концерт көргүзүрине үлөгерлиг болуп турганар. Илалга сезонуң чугула ажилдар үелеринде бригадалар төптөргинге, фермаларга барып, харын кожанында районнарда-даа эки түнелдерин концерттерин көргүзүп чоруп турганын ам-даа утпаан бис. Сталин аттыг колхоз турда бистиң аныктыгымыс областың уран чүдү көрүдериныс бирги черин эзел-ла турган.

Амгы үеде бо көдө клубта байдал кандыгы? Бот-тывылгыр урал чүдү киржикчилери оюн, концерт көргүспөстөр, массалыг кезектер болбастан. Клуб эргелекчин комсомолчу С. Луна, клуб советиниң кезигивушери бо талазы-биле кандыг-даа ажил чорутпайн турар. Лекция, беседа, солун номчулгалары база-ла чок, кино доктаамал эвес үвүп турар. Кино аппараты доурак-доурак хеме алымын чыдар. Кино мотору тургузар иттиг чери бешин чок. Мотор тургузар бичи бажынчылган.

Х. КАРА-ООЛ.

Эрткен чылдың алдагдалдарын катаптавас дээш

Чаа анымы сезонунга эки белеткедиг ужуражыр дээш районларын белеткедир конторалары болгаш аңчыларын эки-тура нитилелдери белеткеп ажилдарын амдылаштан чорудуп турар. Дымка хөй белеткеп конторалары аңчыларга бажынарын тулап, тайга-сынгарын берге орутканын аштап эгелдөөр. Чүте эртен чымын Каа-Хем районнуң анымы девискээринде 8 бажынарын туткан. Биотехниктиг ажилдарга, майгылар дараарына, аңчылар сагытарын эртеринге, орук аштарында болгаш өске-даа ажилдарга эрги ашка-биле 16000 рубльди чаргыдан.

Мнчаажок, эртен анымы сезонунда Каа-Хем району анымы звенозурун аңчылар анымы девискээринде 8 бажынарын туткан. Биотехниктиг ажилдарга, майгылар дараарына, аңчылар сагытарын эртеринге, орук аштарында болгаш өске-даа ажилдарга эрги ашка-биле 16000 рубльди чаргыдан.

Мнчаажок, эртен анымы сезонунда Каа-Хем району анымы звенозурун аңчылар анымы девискээринде 8 бажынарын туткан. Биотехниктиг ажилдарга, майгылар дараарына, аңчылар сагытарын эртеринге, орук аштарында болгаш өске-даа ажилдарга эрги ашка-биле 16000 рубльди чаргыдан.

М. ШУР-ООЛ.

Курандыр инспекцияның улуг инспектору.

ИМПЕРИАЛИСТИГ БУРЖУАЗИЯНЫҢ ХОРАННЫГ ЧЕПСЭЭ

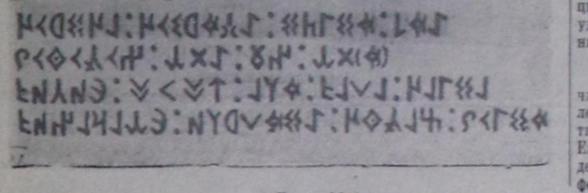
Бистиң үеис—улуг төөгүзүг бо-душкунуларың үези. Кижиге төрөлгөтен капитализмдин социализмге шимчээшкнниң орунуң кирген. Ам социализм чүте дайынчы өөредип эвес, харын база З.Льба хемден Ожум океанга чедир оран делегейниң аажок улуг дегем девискээринде догунан тургустунган нити-ле тургузу болуп турар. Социализмниң чыныгыдыр хып турар оттары бүгү депшилеткил кижиге төрөлгөтенге орутку хередендир чырыдып берип турар.

Бүгү чурттарың хөй миллион кижилери социализмге сувдугуп, чаа амдыралыча баш шын орутку дилеп турарлар. Социализмниң идеязын хандыкшымдыг куку аажок улуг апарган, харын эң реаксылыг идеятер бешин ол кушту Хүлөп көрбейн баш аржажак апарган. Улус массаларының социализмге чүткүзүге буржуазия дүвүрүп турар. Социализмниң салдарына удуз чүвү тургузарың улус массаларының оортан ханчыл хоорудурары? Бо айтырылгар буржуаз идеологияны болгаш политиктериниң угаан-бодалын төөредип турар.

Эрги, капиталистиг делегейниң реаксылыг күштери антикоммунизмни кара туугуну алаптап каттыжыл, ол тукуш шылтыны алгаш, монополистиг капитализмни эң-не агрессивни бо-дустерияни тергидешиктин камгаллап турар. Антикоммунизм болза, социализмге алгерге, коммунисттиг партияларга, ажилдын болгаш национал-хосталгалыг шимчээшкнне удуз демиселге буржуаз пропагандалың кол ченсээ болуп турар.

Антикоммунизм ажилдын шимчээшкнниң эгелдизиниң үезинде-ле тывылган. «Коммунизмниң ыдыкты-биле хорланар» дээш эрги Европаның бүгү күштери каттыжкан деп «Коммунист партияны манифестация» (1848 чылы) Маркс биле Энгельс бижээнер. Ажылчын шим-

дир «В. И. Ленинниң ажил-чоруду-галың идеялары болгаш чачылдары миллион-миллион кижилерин угаан-бодалын бистиң хүннеринисте база-ла хаара тутканын маргыш чок тур» деп америк буржуаз өртемден Альфред Мейер «Ленинизм» деп номунга бижээн.

Чурук № 1.

(Төңүзү 4-кү арында).

